

FASCINAȚIA
ABSOLUTULUI

Mircea Flonta (n. 1932), profesor emerit la Facultatea de Filozofie, Universitatea din București, membru al Academiei Române. Activitatea sa didactică – întinsă pe o perioadă de peste șaiszeci de ani – s-a centrat pe epistemologia clasică și analitică, teoria cunoașterii științifice, filozofia limbajului, gândirea lui Immanuel Kant și Ludwig Wittgenstein.

Cărți: *Adevăruri necesare? Studiu monografic asupra analiticității* (Editura Științifică și Enciclopedică, 1975), *Perspectivă filozofică și rațiune științifică: Presupoziții filozofice în știința exactă* (Editura Științifică și Enciclopedică, 1985), *Cogniție: Introducere critică în problema cunoașterii* (ALL, 1994; ediția a II-a 2008), *Imagini ale științei* (Editura Academiei Române, 1994; ediția a II-a Ratio et Revelatio, 2024), *Cum recunoaștem Pasărea Minervei: Reflecții asupra percepției filozofiei în cultura românească* (Fundatia Culturală Română, 1998), *Kant în lumea lui și în cea de azi: Zece studii kantiene* (Polirom, 2005), *Filozofia într-o lume pragmatică: Șase convorbiri cu Leonid Dragomir* (Cartex, 2024). La Editura Humanitas: *Gânditorul singuratic: Critica și practica filozofiei la Ludwig Wittgenstein* (2008), *Darwin și după Darwin* (2010), *20 de întrebări și răspunsuri despre Immanuel Kant* (2012; ediția a II-a 2024), *Drumul meu spre filozofie* (2016), *Răspântii ale gândirii* (2017), *Ce este mai presus de orice?* (împreună cu Cătălin Vasilescu, 2020), *Filozofia cercetătorului: Înțelegerea fizicii cuantelor la Niels Bohr și Werner Heisenberg* (2022). Traduceri (în colaborare): Karl R. Popper, *Logica cercetării* (1981), David Hume, *Cercetare asupra intelectului omenesc* (1987; ediția a II-a 2014), Immanuel Kant, *Prolegomene* (1987; ediția a IV-a 2014) și *Mici scrieri despre morală, religie și politică* (2024), Albert Einstein, *Cum văd eu lumea* (1992; ediția a VII-a 2015), Moritz Schlick, *Formă și conținut* (2004). Din opera lui Ludwig Wittgenstein: *Lecții și convorbiri despre estetică, psihanaliză și credință religioasă* (1993; ediția a II-a 2005), *Caietul albastru* (1993; ediția a III-a 2013), *Însemnări postume 1914–1951* (1995; ediția a III-a 2013), *Tractatus Logico-Philosophicus* (2001; ediția a II-a 2012), *Cercetări filozofice* (2004; ediția a II-a 2013), *Despre certitudine* (2005; ediția a II-a 2013), *O privire filozofică* (2018).

Editor: *Teorie și experiment* (în colaborare, 1971), *Epistemologia și analiza logică a limbajului științei* (1975), *Immanuel Kant: 200 de ani de la apariția „Criticii rațiunii pure“* (în colaborare, 1982), *Teoria cunoașterii științifice* (în colaborare, 1982), Lucian Blaga, *Zum Wesen der rumänischen Volksseele* (1982), *Filozoful-Rege? Filozofie, morală și viață publică* (1992), *Descartes–Leibniz: Ascensiunea și posteritatea raționalismului clasic* (1998), *Teoria cunoașterii: Teme, texte, literatură* (în colaborare, 1999; ediția a II-a 2005), *Filozofia practică a lui Kant* (în colaborare, 2000), *Ludwig Wittgenstein în filozofia secolului XX* (în colaborare, 2002), *Introducere în teoria cunoașterii științifice* (în colaborare, 2004), *Religia și societatea civilă* (în colaborare, 2005), *Darwin și gândirea evoluționistă* (în colaborare, 2011), Mihail-Radu Solcan, *Vremuri noi, vremuri vechi: Jurnal 2007–2013* (în colaborare, 2019). A fost editor și colaborator la volume consacrate vieții și operei unor colegi și foști colegi: Tudor Bugnariu, Ilie Pârnu, Alexandru Valentin, Mihail-Radu Solcan, Valentin Mureșan.

MIRCEA FLONTA
FASCINAȚIA
ABSOLUTULUI

FILOZOFIA SPECULATIVĂ
ÎN VIZIUNEA LUI LUCIAN BLAGA
ȘI CONSTANTIN NOICA

Volum îngrijit
de Grigore Vida

HUMANITAS

Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristian Negoită
DTP: Dragoș Dumitrescu, Veronica Dinu

Tipărit la Tipo Lidana – Suceava

© HUMANITAS, 2024

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Flonta, Mircea
Fascinația absolutului: filozofia speculativă în viziunea
lui Lucian Blaga și Constantin Noica / Mircea Flonta;
vol. îngrij. de Grigore Vida. – București: Humanitas, 2024
ISBN 978-973-50-8646-6
I. Vida, Grigore (ed.)

I

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

CUPRINS

Cuvânt înainte	9
Ediții folosite	11
Introducere.	15

Partea întâi

BLAGA

1. Unitatea sistematică a filozofiei lui Blaga	61
2. Metafizică a cunoașterii și sistem metafizic la Blaga	83
3. O posibilă discuție între Blaga și Kant	108
4. Istoricitate și progres	131
5. Sistem sau teme perene? Despre posteritatea filozofiei lui Blaga	152
6. Naționalul la Blaga	176
7. Știință și cultură	203
8. Locul istoriei și filozofiei științei în sistemul lui Blaga	217
9. Istoria științei și analiza culturală a cunoașterii pozitive	226
10. <i>Les grands esprits se rencontrent!</i> Lucian Blaga și Alexandre Koyré	246
11. O voce care n-a fost auzită: Blaga și reorientarea istorică a filozofiei științe	262

Partea a doua

NOICA

12. Ce fel de filozofie speculativă propune Noica?	287
13. Sistem sau speculație neîngrădită?	303
14. Kant și interogația transcendențială în opera lui Noica	344
15. Este ontologia devenirii întru ființă aservită unui crez naționalist? Filozofie și politică la Noica	365
Sursele textelor	413

Domnului profesor
RAINER SCHUBERT,
traducătorul în limba germană
al *Trilogiilor* lui Lucian Blaga,
cu prețuire și prietenie

Cuvânt înainte

Cartea de față reunește studii consacrate operei filozofice a lui Lucian Blaga și Constantin Noica, operă ce poate fi apreciată ca fiind în cel mai înalt grad reprezentativă pentru gândirea filozofică originală din România ultimului secol. Studiile reunite aici au fost scrise și publicate într-o lungă perioadă de timp (lista publicațiilor unde au apărut prima oară se regăsește la finalul volumului); pentru volumul de față, toate textele au fost revizuite, iar unele pasaje, rescrise.

Introducerea a fost anume scrisă pentru acest volum. Ea este o încercare de a situa opera filozofică a lui Blaga și Noica raportând-o atât la tradiția filozofică, cât și la tendințe dominante în filozofia contemporană. Ceea ce apropie în mod esențial orientările generale ale gândirii lor este indicat prin folosirea expresiei *filozofie speculativă*. Sintagma desemnează toate acele reprezentări și construcții conceptuale care au drept sistem de referință absolutul, atemporalul, necondiționatul. Am încercat totodată să arăt ceea ce deosebește filozofia celor doi, caracterizând sistemul filozofic al lui Blaga drept o configurație ce-și ia ca referință o existență transcendentă, iar ontologia speculativă a lui Noica, drept speculație de orientare transcendentă.

Îi rămân îndatorat domnului Gabriel Liiceanu pentru interesul și sprijinul acordat acestui proiect. Ca și în cazul altor publicații ale mele din ultimii ani, am beneficiat în mod substanțial de colaborarea lui Grigore Vida. În primul rând, în revizuirea textului, în obținerea unui spor de naturalețe și

claritate a exprimărilor. În al doilea rând, în controlul acurateții informațiilor, îndeosebi a celor de ordin istoric. Iar în al treilea rând, în verificarea și corectarea citatelor și a indicațiilor bibliografice. Sunt conștient că puțini autori au norocul să beneficieze de un ajutor atât de competent și de dezinteresat.

Septembrie 2024

AUTORUL

Ediții folosite

BLAGA

- „Anexă la Testamentul editorial“, în *Despre conștiința filozofică*, Humanitas, București, 2003, pp. 203–204.
- Cultură și cunoștință*, în *Zări și etape*, Humanitas, București, 2003, pp. 327–372.
- Discobolul*, în *Aforisme*, text stabilit și îngrijit de Monica Manu, Humanitas, București, 2008, pp. 13–78.
- Fenomenul originar*, în *Zări și etape*, Humanitas, București, 2003, pp. 151–221.
- Fețele unui veac*, în *Zări și etape*, Humanitas, București, 2003, pp. 81–150.
- Încercări filozofice*, ediție îngrijită și bibliografie de Anton Ilica, prefață de Viorel Colțescu, Facla, Timișoara, 1977.
- Luntrea lui Caron*, Humanitas, București, 2024.
- Pietre pentru templul meu*, în *Zări și etape*, Humanitas, București, 2003, pp. 9–30.
- Probleme estetice*, în *Zări și etape*, Humanitas, București, 2003, pp. 31–79.
- „Schița unei autoprezentări filozofice“, în *Despre conștiința filozofică*, Humanitas, București, 2003, pp. 205–221.
- „Testament editorial“, în *Despre conștiința filozofică*, Humanitas, București, 2003, pp. 201–202.
- Trilogia cunoașterii*, Humanitas, București, 2024.
- Despre conștiința filozofică*
- Eonul dogmatic*
- Cunoașterea luciferică*
- Cenzura transcendentă*
- Experimentul și spiritul matematic*
- Trilogia culturii*, Humanitas, București, 2018.
- Orizont și stil*
- Spațiul mioritic*
- Geneza metaforei și sensul culturii*

- Trilogia valorilor*, Humanitas, București, 2014.
Știință și creație
Gândire magică și religie
Artă și valoare
- Trilogia cosmologică*, Humanitas, București, 2015.
Diferențialele divine
Aspecte antropologice
Ființa istorică
- Zări și etape: Aforisme, studii, însemnări*, Humanitas, București, 2003.

NOICA

- Cuvânt împreună despre rostirea românească*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de Grigore Vida, Humanitas, București, 2021.
- Despărțirea de Goethe*, ediție îngrijită de Marin Diaconu, Humanitas, București, 2000.
- Devenirea întru ființă* (vol. I: *Încercare asupra filozofiei tradiționale*; vol. II: *Tratat de ontologie*), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
- Două introduceri și o trecere spre idealism*, Humanitas, București, 2018.
- Echilibrul spiritual: Studii și eseuri 1929–1947*, ediție îngrijită de Marin Diaconu, Humanitas, București, 1998.
- Interpretări la Platon*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de Grigore Vida, Humanitas, București, 2019.
- Introducere la miracolul eminescian*, ediție îngrijită de Marin Diaconu și Gabriel Liiceanu, Humanitas, București, 1992.
- Istoricitate și eternitate: Repere pentru o istorie a culturii românești*, ediție îngrijită, cuvânt înainte și bibliografie de Mircea Handoca, Jurnalul Literar, București, 1989.
- Întâia Introducere la Devenirea întru ființă*, în *Trei introduceri la Devenirea întru ființă*, Univers, București, 1984, pp. 7–90.
- Jurnal de idei*, text stabilit de Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Sorin Vieru, indice de Victor Bârsan, Humanitas, București, 2017.
- Jurnal filozofic*, Humanitas, București, 2012.
- Manuscrisele de la Câmpulung: Reflecții despre țărănime și burghezie*, Humanitas, București, 1997.
- Modelul cultural european*, Humanitas, București, 1993.
- Pagini despre sufletul românesc*, Humanitas, București, 2014.

- Povestiri despre om după o carte a lui Hegel*, Cartea Românească, București, 1980.
- Problema lucrului în sine la Kant*, în *Concepte deschise în istoria filozofiei la Descartes, Leibniz și Kant*, Humanitas, București, 1995, pp. 143–205.
- „Răspuns al unui prieten îndepărtat“, addenda la E.M. Cioran, *Istorie și utopie*, traducere de Emanoil Marcu, Humanitas, București, 1997, pp. 125–140.
- Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, Humanitas, București, 2010.
- Schiță pentru istoria lui Cum e cu puțință ceva nou*, Humanitas, București, 1995.
- Sentimentul românesc al ființei*, Humanitas, București, 1996.
- Simple introduceri la bunătatea timpului nostru*, ediție îngrijită de Marin Diaconu și Gabriel Liiceanu, Humanitas, București, 1992.
- Șase maladii ale spiritului contemporan*, Humanitas, București, 1997.

INTRODUCERE

În mod firesc, cititorul își va pune întrebarea: ce anume îi apropie pe Lucian Blaga și Constantin Noica, doi gânditori independenți, dincolo de tot ce îi separă? Răspunsul meu este că îi apropie, înainte de toate, o anumită viziune asupra filozofiei. Și anume credința comună că expresia cea mai înaltă a gândirii filozofice, coroana acesteia, este creația speculativă. Pentru unul, ca și pentru celălalt, realizările supreme ale gândirii filozofice erau construcții speculative, viziuni globale asupra lumii, culturii și istoriei, susținute de concepte și idei ce vizează absolutul, necondiționatul, adică ceea ce este inaccesibil, în principiu, cunoașterii bazate pe experiență.

Se poate susține că două accente conferă contururi clare aceluiași mod de a înțelege și de a practica filozofia care îi apropie pe Blaga și Noica. Primul este credința că sistemul de referință al oricărei inițiative filozofice majore îl reprezintă absolutul, adică ceea ce nu este, în principiu, accesibil cunoașterii comune și cercetării științifice. Cel de-al doilea accent, în egală măsură central în crezul filozofic al lui Blaga și al lui Noica, este acela că despre absolut nu vom putea dobândi o cunoaștere obiectivă, acea cunoaștere care se impune în mod constrângător tuturor cercetătorilor competenți și onești. Putem formula însă *reprezentări personale*, perspective distincte; ele constituie tot atâtea viziuni speculative. Este accentul ce delimitează idealul lor filozofic de cel al metafizicii tradiționale. Pentru Blaga, ca și pentru Noica, o construcție speculativă reprezintă o viziune, adică o perspectivă particulară,

subiectivă. Sub acest aspect, construcțiile speculative sunt văzute drept mai apropiate de mituri, de marile creații literare și artistice decât de *cunoaștere*, în înțelesul comun al termenului. Pe de altă parte, ținând seama de natura obiectului ei, filozofia speculativă va aspira să capete o configurație cât mai sistematică. Aspirația spre sistem distinge net filozofia speculativă de reflecții filozofice nesistematice.

Opțiunea pentru filozofia speculativă este, așadar, o opțiune radicală. Radicalitatea ei s-a exprimat destul de clar pe fundalul vieții filozofice din România interbelică, acea perioadă în care au apărut lucrări ce constituie piese de bază ale sistemului speculativ al lui Blaga, iar înclinații și preferințe ale lui Noica au căpătat un profil tot mai clar. Pe atunci, tânărul Noica era, în rândul celor ce beneficiau de o pregătire profesională în filozofie, unul din puținii admiratori entuziaști ai filozofiei propuse în *Trilogii*. Catedrele de filozofie ale universităților vremii erau ocupate, în mod preponderent, de profesori care își încheiaseră studiile în Occident, mai cu seamă în Germania sau în Franța. Aceștia se vedeau pe ei înșiși, înainte de toate, drept deținători și propagatori ai culturii filozofice universale. Prezentarea și discuția sistematică a filozofiei occidentale pentru tineretul studios și publicul instruit au constituit acea orientare a învățământului filozofic pe care a promovat-o deja Titu Maiorescu. Să ne amintim că Maiorescu a văzut până și în Eminescu o persoană potrivită pentru a-și asuma o asemenea misiune. Iar opera profesorilor Constantin Rădulescu-Motru, Petre P. Negulescu, Ion Petrovici sau Mircea Florian este pe deplin reprezentativă pentru ceea ce s-a numită, în epoca interbelică, „filozofie universitară”. Misiunea filozofiei universitare era să orienteze și să îndrume în studiul filozofiei și, totodată, să cultive, prin cercetări proprii, orientări filozofice consacrate în Occident, să discute critic noile publicații filozofice și să producă cărți menite să asigure apropierea publicului instruit de cultura

filozofică, urmând acele modele ce se bucurau de autoritate în lumea intelectuală vestică. Era practica profesională a filozofiei, întâmpinată cu interes și respect de tinerii studioși din România acelor vremuri.

În contrast violent cu această poziție „oficială“ s-a situat în acei ani un grup de tineri intelectuali rebeli, nonconformiști, înclinați să propună și să promoveze un mod de a gândi sub multe aspecte opus modelelor consacrate în mediul academic românesc al epocii. Mulți dintre aceștia erau admiratorii excentricului profesor Nae Ionescu, cel care nu obosea să sfideze modelul „filozofiei universitare“. Unul dintre mesajele acestui gânditor nonconformist era contestarea filozofiei ca disciplină, ca domeniu distinct de preocupări academice. Pentru Nae Ionescu exista doar reflecția filozofică înțeleasă ca o activitate strict personală. Mărturii ca cele ale lui Mircea Vulcănescu sau Mihai Șora sunt convergente în acest sens. Ce îl fascina pe Vulcănescu la cursurile lui Nae Ionescu? Iată răspunsul său: „Gândirea lui se constituia atunci, vie, direct în fața noastră. Vedeam omul care și-a pus o problemă [...]. Vorbea, adică, cu sine, în fața noastră, despre cum ar putea-o rezolva“¹. Cu greu ar putea fi contestate cultura, inteligența sau elocința profesorului. Elogiul pe care i-l aduce Vulcănescu va fi pus însă într-o lumină îndoielnică de o remarcă ocazională a lui Nae Ionescu, o remarcă pe care o reproduce tocmai cel dintâi: „Și când am vreme mai fac, așa, și pe profesorul universitar!“² Mai lipsite de nuanțe sunt impresiile lui Jeni Acterian, care a făcut studii de filozofie la Universitatea din București în a doua parte a anilor '30. Pentru ea, dintre profesorii de atunci, Nae Ionescu era singurul cu adevărat interesant și atrăgător. Toți ceilalți i-au apărut studentei mediocri și plictisitori. Îi numea „triste animale filozofice“. Obiectul

1. Mircea Vulcănescu, *Nae Ionescu: Așa cum l-am cunoscut*, Humanitas, București, 1992, p. 27.

2. *Ibidem*, p. 40.

predilect al remarcilor ei ironice era „filozoful harnic și cumințe, pe care îl cunoaște toată lumea și care nu se gândește la altceva decât la munca lui de istoriograf al filozofiei“¹.

În ciuda unei impresii care a fost răspândită atât pe atunci, cât și mai târziu, contestarea cea mai serioasă a „modelului universitar“ în filozofie în acei ani a fost reprezentată nu de cursurile lui Nae Ionescu, ci de primele *Trilogii* ale lui Blaga, *Trilogia cunoașterii* și *Trilogia culturii*. Unul dintre puținii care au semnalat, din această perspectivă, apariția pe scena filozofică a lui Blaga a fost G. Călinescu. Într-o epocă în care cultura umanistă constituia încă un întreg, în care specializarea nu avansase încă prea mult, autorul dedica un capitol din a sa *Istorie a literaturii române*, apărută în 1941, „filozofilor“. Aici este schițat un portret, nu lipsit de ironie, al așa-numiților „filozofi universitari“. Călinescu scria:

Cititori însetați de tot ce apare în librăria europeană, ei supun totul unei critici de erudiție, respingând, fără interes pentru gândirea în sine, ceea ce nu e informat la zi. Admirația excesivă pentru Occident (ascunzând neîncrederea în propriile forțe) paralizează inițiativa speculativă. În mediile universitare, acest complex de inferioritate se acoperă în haina specialității. [...] Gândirea, care e una, e distribuită în porțiuni, a căror cultivare separată e posibilă numai prin renunțarea la meditație și prin specializare bibliografică. Cărțile de filozofie apar cu note și trimiteri riguroase și informația autorului e cu de-amănuntul suspectată.²

Pe acest fundal, autorul prezenta *Trilogiile* lui Blaga. Temeiul neexprimat al aprecierilor lui Călinescu pare să fi fost credința că în filozofie ceea ce merită cu adevărat atenție este creația speculativă. În opera lui Blaga, autorul aprecia elaborarea unei

1. Jeni Acterian, *Jurnalul unei fete greu de mulțumit*, Humanitas, București, 2015, p. 282.

2. G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a doua, revăzută și adăugită, Minerva, București, 1982, p. 948.

viziuni personale asupra absolutului prin ceea ce am putea numi „un exercițiu al imaginației conceptuale“:

Lucian Blaga e cel dintâi care a încercat să ridice un sistem filozofic integral, cu ziduri, cu „cupolă“, și să dea acestei filozofii o aplicare la realitățile naționale. Meritul este în afară de orice discuție. Oricât de nedumeriți s-ar uita profesorii de filozofie universitară, adevărata gândire românească se inaugurează aici.¹

Asemenea observații sunt memorabile. Puține persoane au înțeles și au semnalat în acei ani marea noutate pe care o aducea, la noi, *Trilogiile* lui Blaga: trecerea de la o cultivare profesională a filozofiei la creația filozofică. Iar una dintre acestea a fost, după cum vom vedea, tânărul Noica.

Ce propunea Blaga drept alternativă la cultivarea profesională a filozofiei în lumea universitară a epocii? Convingerea lui era că filozofia, în ipostaza ei majoră, constituie o reprezentare sistematică despre lume ca întreg, adică o plăsmuire speculativă care primește o structură conceptuală și o armătură argumentativă. În calitate de plăsmuire speculativă, filozofia este creație personală, aidoma operei artistice. Creația liberă și cunoașterea obiectivă sunt prezentate drept exersări distincte ale minții omenești. Opera speculativă se distinge totodată în mod clar de creația artistică printr-o configurație conceptuală bine conturată. Ea reprezintă, în acest sens, un sistem. Totodată, filozofia speculativă, în acea configurație pe care a căpătat-o ea în sistemul lui Blaga, se delimitează de filozofia speculativă tradițională, așa cum se înfățișa aceasta în sisteme ca ale lui Aristotel, Descartes sau Leibniz, sisteme ce pretindeau că oferă o cunoaștere supremă, cunoaștere despre absolut, despre ceea ce este etern și necondiționat. Prin acea orientare a gândirii care a fost promovată îndeosebi de istorismul lui Wilhelm Dilthey, construcția speculativă se va emancipa însă de pretenția consacrată că oferă o cunoaștere

1. *Ibidem*, p. 951.

cu valoare obiectivă. Acea reflecție epistemologică care a fost inaugurată și promovată de filozofia critică a lui Kant a subminat treptat această pretenție. Concluzia la care au condus asemenea reflecții a fost exprimată clar și sugestiv prin următoarea observație din cartea unui matematician german, contemporan al lui Blaga:

Această polaritate subiectiv–absolut și obiectiv–relativ ni se pare a fi unul dintre punctele de vedere epistemologice fundamentale ce pot fi desprinse din cercetarea naturii. Cine vrea absolutul trebuie să accepte subiectivitatea, dependența de ele; cine tinde spre obiectivitate nu poate depăși relativitatea.¹

Există bune temeiuri pentru a susține că Blaga nu a avut rețineri să asume concluzia radicală că scopul metafizicii tradiționale – o cunoaștere cu valoare obiectivă a absolutului – este unul iluzoriu. El a acceptat fără ezitări și a afirmat în mod clar că speculația filozofică nu poate oferi cunoștințe, ci doar prezentări asupra absolutului. Cu alte cuvinte, afirmații despre absolut, etern, necondiționat, imuabil, despre „ființa ca ființă“, cum scria Aristotel, nu pot emite pretenția de a oferi o cunoaștere obiectivă, cu valabilitate universală. Unei minți puternic impregnate de influențe ale orientărilor romantice și istoriste, cum a fost cea a lui Blaga, nu i-a venit de altfel greu nu numai să admită, ci și să sublinieze, cu o insistență pe care nu o întâlnim poate la nici un gânditor, că filozofia speculativă este *creație*, și nu *cunoaștere*, în folosirea comună a expresiei. Din această perspectivă, evidențierea filonului romantic al gândirii speculative a lui Blaga mi se pare importantă.

1. Hermann Weyl, *Philosophie der Mathematik und Naturwissenschaft*, R. Oldenburg, München, 1927, pp. 82–83. Mi se pare demn de semnalat că în *Jurnalul de idei* al lui Noica întâlnim o reflecție pe deplin convergentă cu gândul care a fost exprimat atât de sugestiv de Weyl: „Dilema creației de cultură: dacă te înscrii pe linia *adevărului*, vei fi depășit; dacă faci o afirmare *proprie*, nu ai adevăr“ (*Jurnal de idei*, p. 50).

În multe dintre eseurile pe care le-a scris în anii tinereții, Blaga a semnalat și a subliniat cu înțelegere și aprobare „setea de absolut“ a romanticilor, în opoziție cu ceea ce numea „mulțumirea cu lumea dată“, acea orientare a gândirii pe care o exprimau cu deosebire curentele naturaliste și pozitivistice din gândirea occidentală a epocii. Tânărul Blaga respingea în mod categoric sugestia că, odată cu ascensiunea cunoașterii științifice și creșterea uriașă a prestigiului ei, ar fi sunat ceasul acelor năzuințe ale minții omenești de a-și reprezenta absolutul, în care el vedea încoronarea marilor epoci de cultură ale trecutului.¹ Lui Blaga îi repugna cu deosebire acea orientare a gândirii pe care el o numea *pasivism naturalist*. Oare de ce? Iată răspunsul tânărului Blaga: „Pasivismul naturalist taie deci zborul închipuirii creatoare și acolo unde aceasta ar avea, poate, mai multă îndreptățire decât oriunde: în fața necunoscutului“². Ceea ce am putea numi „exaltare romantică“ se exprimă deosebit de limpede într-un articol al lui Blaga inclus în volumul *Fenomenul originar*. Iată doar una din aprecierile autorului: „Lupta ce s-a dat între știința exactă, ale cărei margini le preciza Kant, și felul de a gândi al lui Goethe a fost într-o luptă între logica morții și logica vieții“³. Aceasta este, fără îndoială, exprimarea clară a unei poziții romantice radicale. O temă ce revine neîncetat în scrieri de tinerețe ale lui Blaga este elogiul „elanului creator“, pe care autorul îl promovează în virtutea a ceea ce el numește „dragostea de taină“⁴. Evocând metafizica filozofului romantic

1. Pentru multe informații și observații interesante asupra publicisticii de tinerețe a lui Blaga, precum și a relației dintre ideile exprimate aici și sistemul de filozofie speculativă expus în *Trilogii*, vezi Marta Petreu, *Filozofia lui Lucian Blaga*, Polirom, Iași, 2024.

2. *Fețele unui veac*, p. 110.

3. *Fenomenul originar*, p. 153.

4. *Ibidem*, p. 165.